

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

І. А. Гуляс

АКСІОПСИХОЛОГІЯ

Навчальний посібник

Київ
Видавництво «Людмила»
2023

УДК 159.923:17.022.1](075.8)

Г 944

*Рекомендовано Вченою радою
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(протокол № 5 від 29 травня 2023 року)*

Рецензенти:

Онуфрієва Л.А., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та практичної психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Попович І.С., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Херсонського державного університету;

Фурман А.В., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету.

Гуляс І. А.

Г 944 Аксіопсихологія: навчальний посібник. Київ: Людмила, 2023.
252 с.

ISBN 978-617-555-155-4

Пропонований посібник присвячено питанням цінностей і побудовано згідно з програмою курсу «Аксіопсихологія» для студентів спеціальності «Психологія». За змістом теми навчального посібника логічно структуровано та надають чітке розуміння сутності предмета аксіопсихології, психологічних основ аксіогенезу особистості, методологічних проблем вимірювання цінностей і ціннісно-орієнтованої поведінки людини, категорії вчинку, аспектів аксіопсихологічної профілактики і психотерапії з різними проявами цінності та самоцінності особистості, аксіопсихологічного проектування, академічної доброчесності.

Посібник адресовано студентам – магістрам спеціальності «Психологія», викладачам ЗВО, фахівцям у царині аксіопсихології, освітянам і тим, хто цікавиться проблемами цінностей.

ISBN 978-617-555-155-4

УДК 159.923:17.022.1](075.8)

© І. А. Гуляс, 2023

© Видавництво «Людмила», 2023

ЗМІСТ

Вступ	6
Тема 1 Цінності та ціннісно-смилова сфера особистості	8
1.1 Поняття «цінність», форми існування цінності	8
1.2 Дослідження цінностей представниками різних психологічних шкіл і концепцій	10
1.3 Конверсія цінностей і ціннісних орієнтацій у свідомість особистості	14
1.4 Сенсожиттєва сфера особистості	24
<i>Запитання для самоперевірки</i>	<i>29</i>
<i>Завдання для самостійної роботи</i>	<i>30</i>
<i>Тестові завдання</i>	<i>30</i>
<i>Література</i>	<i>31</i>
Тема 2 Психологічні основи аксіогенезу особистості	33
2.1 Поняття аксіогенезу особистості	33
2.2 Становлення ціннісно-смилової сфери особистості в онтогенезі	37
2.3 Розвиток ціннісно-смилової сфери особистості студента	42
<i>Запитання для самоперевірки</i>	<i>49</i>
<i>Завдання для самостійної роботи</i>	<i>50</i>
<i>Тестові завдання</i>	<i>50</i>
<i>Література</i>	<i>52</i>
Тема 3 Вчинок і його аксіометрика	54
3.1 Вчинок: поняття, структура, фактори	54
3.2 Життєва подія як здійснення вчинку	58
3.3 Типологія вчинку І. Беха	61
<i>Запитання для самоперевірки</i>	<i>70</i>
<i>Завдання для самостійної роботи</i>	<i>70</i>
<i>Тестові завдання</i>	<i>71</i>
<i>Література</i>	<i>72</i>
Тема 4 Методологічні проблеми вимірювання цінностей і ціннісно-орієнтованої поведінки людини ..	74
4.1 Проблеми та рівні дослідження цінностей	74
4.2 Ранні дослідження цінностей	75

4.3	Опитувальники-самозвіти як методи вимірювання індивідуальних цінностей	78
4.4	Критика методів опитування і спроби вирішити їх проблеми	79
4.5	Вимірювання цінностей і ціннісно-орієнтованої поведінки	82
4.6	Психодіагностичний інструментарій ціннісно-сислової сфери особистості	84
	<i>Запитання для самоперевірки</i>	94
	<i>Завдання для самостійної роботи</i>	94
	<i>Тестові завдання</i>	95
	<i>Література</i>	96
Тема 5	Аксіопсихологічна профілактика клієнтів з різними проявами цінності й самоцінності особистості	100
5.1	Поняття гідності та честі особистості	100
5.2	Позитивні і негативні тенденції аксіокультивуації особистості	103
5.3	Методологічні підходи аксіопсихологічної профілактики і допомоги особистості в самоподоланні негативних форм самоцінності особистості	110
5.4	Тактики і прийоми раціонального зниження помилкової цінності, честі й гідності особистості .	114
	<i>Запитання для самоперевірки</i>	116
	<i>Завдання для самостійної роботи</i>	116
	<i>Тестові завдання</i>	116
	<i>Література</i>	118
Тема 6	Психотерапія клієнтів з різними проявами цінності і самоцінності особистості	119
6.1	Аксіопсихотерапія: принципи, завдання, форми ...	119
6.2	Окремі методи аксіопсихотерапії	130
6.3	Технологія аксіоінтераутопсихотерапії В. Рибалки: загальні положення	131
6.4	Групи людей, які переживають певний ступінь «приниження і образи» в сучасному суспільстві та психологічні наслідки стану приниження людської гідності та честі	132

6.5	Напрямки аксіопсихотерапії та їх сутнісна характеристика	135
6.6	Етапи аксіопсихотерапії у роботі з аксіопроблемною особистістю	141
	<i>Запитання для самоперевірки</i>	149
	<i>Завдання для самостійної роботи</i>	149
	<i>Тестові завдання</i>	150
	<i>Література</i>	151
Тема 7	Аксіопсихологічне проєктування і практична аксіопсихологія	152
7.1	Поняття «проєкт» і «проєктування»	152
7.2	Міждисциплінарні студії проблематики проєктування	155
7.3	Критерії та показники аксіопсихологічного проєктування життєздійснення особистості	161
7.4	Феномен суб'єктності в аксіопсихологічному проєктуванні	165
7.5	Технології життєздійснення особистості	168
	<i>Запитання для самоперевірки</i>	179
	<i>Завдання для самостійної роботи</i>	179
	<i>Тестові завдання</i>	179
	<i>Література</i>	181
Тема 8	Академічна доброчесність	184
8.1	Поняття академічної доброчесності. Прояви академічної нечесності	184
8.2	Академічна чесність у контексті наукових досліджень	193
8.3	Академічна доброчесність та інституційна практика української вищої школи	198
	<i>Запитання для самоперевірки</i>	214
	<i>Завдання для самостійної роботи</i>	215
	<i>Тестові завдання</i>	215
	<i>Література</i>	216
	Іменний покажчик	220
	Додаток А	222
	Додаток Б	228
	Додаток В	232

ВСТУП

Навчальну дисципліну «Аксіопсихологія» рекомендовано вивчати студентам у зв'язку з сучасними євроінтеграційними та глобалізаційними процесами в суспільстві, модернізацією вищої освіти в Україні, спрямованої на формування конкурентоспроможної і компетентної особистості, здатної працювати в ХХІ столітті. У цьому контексті виняткової значущості набуває аксіосфера особистості у статусі соціального регулятора та мотиватора її поведінки, інтегратора суспільного, культурного й особистісного аспектів.

Аксіопсихологія – це галузь психологічної науки, у межах якої досліджують структуру й особливості ціннісно-сислової сфери особистості, а також механізми її функціонування і розвитку в онтогенезі. Об'єктом аксіологічної психології є аксіопсихіка, а її предметним ядром – онтологічні виміри ціннісно зорієнтованої особистості. Під суб'єктом аксіогенезу розглядають особистість, котру розуміють як трансцендентальний духовний суб'єкт, носій ноуменальних визначень людини, а також її феноменальних, атрибутивних представлень. Перші становлять різнотипні структури психічних інтенціональностей – мотиви, потреби, установки та смисли, натомість другі – вияви інтерсуб'єктних взаємодій – типи характеру, стилі життя, моральні позиції тощо (за З. Карпенко).

Доволі значущим у вивченні цінностей є пряма їх кореляція з особистісними рисами-якостями, які виконують посередницьку роль у формуванні домагань суб'єкта як конгруентної системи її діяльних векторів, суспільних форм і моделей активності. Втілення людиною ціннісного складника передбачає всеохопне розуміння важливості, точності застосування і подальшої передбачуваності застосування окреслених свідомістю певних вартостей. Орієнтація суб'єкта в коловороті останніх є підґрунтям у виборі конкретних форм поведінки, вчинення, а також оцінковим мірилом наслідків дій і чинником завбачливості діяльності і розумності вчинків (за А. В. Фурманом).

Основний текст пропонованого посібника містить низку тем, які цілком відповідають робочій програмі з навчальної дисципліни «Аксіопсихологія», що, згідно з навчальним планом, викладається магістрам Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича спеціальності 053 «Психологія».

Посібник складається зі вступу, основного тексту, питань для самоконтролю (запитань для самоперевірки, тестових завдань), завдань для самостійної роботи, переліку використаної літератури, іменного покажчика, додатків.

Зміст тем навчального посібника відображають чітке розуміння сутності предмета аксіопсихології, психологічних основ аксіогенезу особистості, методологічних проблем вимірювання цінностей і ціннісно-орієнтованої поведінки людини, категорії вчинку, аспектів аксіопсихологічної профілактики і психотерапії з різними проявами цінності та самоцінності особистості, аксіопсихологічного проєктування, академічної доброчесності.

Матеріал посібника призначено для підготовки фахівців – здобувачів другого рівня вищої освіти – студентів-магістрів за спеціальністю «Психологія», а також він є корисним для викладачів ЗВО, фахівців у царині аксіопсихології, освітян і тих, хто цікавиться проблемами цінностей.

Навчальне видання

Гуляс Інеса Антонівна

АКСІОПСИХОЛОГІЯ

Навчальний посібник

Літературний редактор *О.В. Лупул*
Художнє оформлення *В.І. Чалчинський*

Підписано до друку 07.06.2023. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 15.3. Наклад 300. Зам. 364.

Надруковано у видавництві «Людмила».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 5303 від 02.03.2017.
«Видавництво Людмила»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: + 380504697485, 0683408332
E-mail: lesya3000@ukr.net